

RTU studiju kurss "Teksta stilistika: morfostilistika"**0L000 Liepājas akadēmija****Vispārējā informācija**

Kods	LA0191
Nosaukums	Teksta stilistika: morfostilistika
Studiju kursa statuss programmā	Obligātais/Ierobežotās izvēles
Atbildīgais mācītspēks	Anita Helviga - Doktors, Asociētais profesors
Apjoms daļās un kredītpunktos	1 daļa, 3.0 kredītpunkti
Studiju kursa īstenošanas valodas	LV
Anotācija	Morfostilistikas galvenie pamatjēdzieni: stilistika, morfoloģija, gramatiskās kategorijas, vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļi. Morfostilistika kā valodniecības un literatūrzinātnes saskarnozare. Morfoloģisko izteiksmes līdzekļu stilistisko iespēju realizācija dažāda veida, tipa un žanra tekstos gan saziņā, gan profesionālajā darbībā.
Mērķis un uzdevumi, izteikti kompetencēs un prasmēs	Studiju kursa mērķis: Pilnveidot teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas par latviešu valodas morfoloģisko izteiksmes līdzekļu stilistiskajām potencēm, pilnveidojot valodas lietojuma kompetenci stilistiskajā aspektā starpdisciplinārai pētnieciskajai un profesionālajai darbībai. Studiju kursa uzdevumi: * Papildināt zināšanas par stilistiku kā valodniecības un literatūrzinātnes saskarnozari un par morfoloģijas kategorijām kā stilistisko potenciālu un lietojumu tekstā, gūstot izpratni par morfostilistikas jēdzienu. * Attīstīt prasmi izvēlēties un lietot atbilstošus morfostilistiskos elementus mutvārdos un rakstveidā dažādas stilistikas tekstos. * Pilnveidot valodas lietojuma kompetenci, analizējot morfostilistikas iespējas papildinformācijas un ekspresijas izteikšanā.
Patstāvīgais darbs, tā organizācija un uzdevumi	Morfostilistikas pamatjēdzieni. Teorētiskās literatūras studijas un balstkonspektu veidošana par galvenajiem stilistikas, morfoloģijas, morfēmikas un morfonoloģijas jautājumiem, kas nepieciešami morfostilistikas apguvei. Gramatiskās kategorijas kā morfostilistikas komponenti. Gramatisko kategoriju (dzimte, skaitlis, locījums, laiks, izteiksme, kārta, persona u. c.) atpazīšanai vajadzīgo prasmju nostiprināšana. Vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļi. Izpratnes veidošana par vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļu izmantojumu noteiktos stilistiskos nolūkos. Dažādu vārdšķiru morfostilistiskās iespējas. Vingrināšanās saskatīt, novērtēt un analizēt morfostilistikas elementus dažāda veida, tipa un žanra tekstos. Morfostilistika kā instrumentu kopums papildinformācijas vai ekspresijas izteikšanai. Radošās darbības treniņi jaunvārdu (okazionālismu, potenciālismu) darināšanā atbilstoši saziņas nolūkam vai profesionālajai darbībai.

Literatūra	Obligātā/Obligatory: 1. Kalnača, A. (2011). Morfoloģijas stilistika. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. Papildu/Additional: 1. Smiltnece, G. (2014). Stilistika un morfostilistika. Liepāja: LiePA. 2. Rozenbergs, J. (1983). Latviešu valodas praktiskā stilistika, II. Morfostilistika. Rīga: Zvaigzne. 3. Ozola, E., Helviga, A. (2021). Jaunvārdu pētniecības problemātika mūsdienu leksikoloģijā un leksikogrāfijā: Latvijas un Lietuvas pieredze. RES HUMANITARIAE, XXVIII. Klaipēda: 4. Klaipēdas universitāte, 290.–306. lpp. 5. Helviga, A. (2019). Tropu skaidrojums latviešu stilistikā, leksikogrāfijā, literatūrzinātnē. Linguistica Lettica, Nr. 27. Atb. red. I. Jansone. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 50.–69. lpp. 6. Laiveniece, D. (2018). Prievārdiskās konstrukcijas ar pa – jaunas un ne tika jaunas tendences. Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums, Nr. 22. Atb. red. Gunta Smiltnece, Linda Lauze. Liepāja: LiePA, 81.–91. lpp. 7. Šalme, A. (2017). Stilistika. Morfostilistika. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/3BED6090-10C3-6AFF-36B0-6F89C1D266C5 8. Helviga, A. (2017). Semantiski funkcionālās pārmaiņas vārdā stilists un to atspoguļojums latviešu valodas leksikogrāfijā. Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums, 21 (1/2). Liepājas Universitāte. Liepāja: LiePA, 177.–193. lpp. 9. Helviga, A., Ignatjeva, S. (2017). Comprehension and use of the literary terms pastišs (pastiche) and parodija (parody) in Latvian literary studies. Terminologija, Nr. 24. Vilnius: Institute of the Lithuanian Language, pp. 40–58. 10. Arņava, G., Rapa, S. (2016). Vietniekvārds šis/ši un tā variācijas latviešu valodā. Linguistica Lettica, Nr. 24. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 255.–266. lpp. 11. Brēde, M. (2015). Nenoteiktības un aptuvenības elementi publiskajā mutvārdu saziņā. Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums, Nr. 19 (II). Liepāja: LiePA, 13. 24. lpp. 12. Helviga, A. (2014). Deonimizācijas loma literatūrzinātnes terminu darināšanā. Vārds un tā pētīšanas aspekti: rakstu krājums, 18 (2). Liepāja: LiePA, 77.–92. lpp. 13. Zilgalve, E. (2014). Ja un jā, ne un nē funkcijas. Valoda: nozīme un forma: rakstu krājums, Nr. 5. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 157.–171. lpp. 14. Latviešu valodas gramatika (2013). Rīga: Latviešu valodas institūts. 15. Novikova, A. (2009). Akuzatīva, bezprievārda ģenitīva un prievārda ģenitīva konkurence adverbālās konstrukcijās. Valoda: nozīme un forma: rakstu krājums, Nr. 1. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 66.–72. lpp. 16. Nītiņa, D., Iljinska, L., Platonova, M. (2008). Nozīme valodā: lingvistiskie un ekstralingvistiskie aspekti. Rīga: RTU. 17. Šmidebergs I. (2008). Par verbiem ar lieku priedekli. Linguistica Lettica, Nr. 17. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 104.–112. lpp. 18. Smiltnece G. (2006). Divdabju gradācija. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi: rakstu krājums, Nr. 2. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 88.–92. lpp. 19. Nītiņa D. (2004). Moderna cilvēka valoda. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte. 20. Rozenbergs, J. (2004). The Stylistics of Latvian. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 21. Urbanoviča, I. (2001). Ietekmīga valoda. Stilistika, retorika. Rīga: RSU. 22. Rozenbergs, J. (1995). Latviešu valodas stilistika. Rīga: Zvaigzne ABC. Citi informācijas avoti/Other sources of information: 1. Elektroniskā vārdnīca e-pupa: epupa.valoda.lv 2. Elektroniski skatāmās vārdnīcas: tezaurs.lv 3. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls: termini.gov.lv 4. Latviešu valodas aģentūra: valoda.lv 5. Vietne www.letonika.lv 6. Vārds un tā pētīšanas aspekti : LiepU rakstu krājums. 7. Valodu apguve: problēmas un perspektīva : LiepU rakstu krājums. 8. Linguistica Lettica : LU Latviešu valodas institūta žurnāls. 9. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi : Latviešu valodas aģentūras rakstu krājums. 10. Valoda dažādu kultūru kontekstā : Daugavpils Universitātes rakstu krājums. 11. Valoda: nozīme un forma : Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes rakstu krājums.
Nepieciešamās priekšzināšanas	Bakalaura līmeņa studijas humanitāro un mākslas zinātņu nozarēs vai sociālo zinātņu nozarēs.

Studiju kursa saturs

Saturs	Pilna un nepilna laika klātienē studijas		Nepilna laika neklātienē studijas	
	Kontakt stundas	Patstāv. darbs	Kontakt stundas	Patstāv. darbs
Morfostilistikas ievadjautājumi. Morfostilistikas izpratne. Morfoloģisko izteiksmes līdzekļu stilistiskās potences. Valodas normas un morfoloģisko variantu sisoninmija.	2	6	0	0
Lietvārda formu stilistiskās potences. Dzimtes kategorijas stilistiskie aspekti. Dzimte personu apzīmējumos. Dzimtes formu atbilstība/neatbilstība bioloģiskajam dzimumam. Kopdzimtes vārdi. Gramatiskā dzimte un politkorektums latviešu valodas kontekstā. Skaitļa kategorijas stilistiskie aspekti. Vienskaitlnieki un daudzskaitlnieki. Pārmaiņas vienskaitlnieku un daudzskaitlnieku lietojumā mūsdienās. Locījuma kategorijas stilistiskie aspekti. Locījumu sinoninmija.	4	8	0	0
Īpašības vārda salīdzināmo pakāpju un noteiktās galotnes stilistiskie aspekti. Pamata pakāpe un tās niansētāji līdzekļi. Pārākās pakāpes un vispārākās pakāpes sinonimiskie nozīmes izteikšanas līdzekļi. Nenoteiktās un noteiktās galotnes lietojuma specifika.	4	10	0	0
Skaitļa vārda stilistiskie aspekti. Aptuvena un nenoteikta daudzuma izteiksmes iespējas. Kārtas skaitļa vārda nenoteiktās galotnes lietojuma specifika.	2	8	0	0

Vietniekvārdu stilistikās potences. Personu vietniekvārdu funkcijas. Piederības un atvasināto piederības vietniekvārdu stilistikās iespējas. Jautājamo un attieksmes vietniekvārdu atšķirīgais lietojums. Norādāmo vietniekvārdu lietojuma problēmgadījumi.	4	10	0	0
Darbības vārda raksturojums no stilistikas viedokļa. Atgriezenisko darbības vārdu nozīmes un stilistikais lietojums. Izteiksmju un laika formu sinonīmija. Nenoteiksmes lietojums dažādu izteiksmju funkcijā. Stilistiski semantiskās atkāpes priedēkļverbu lietojumā. Divdabju stilistikais lietojums.	4	10	0	0
Nelokāmo vārdšķiru stilistikās iespējas. Apstākļa vārdu darināšanas potenciāls. Prievārdisko konstrukciju sinonimitāte, citvalodu ietekme. Partikulu lietojums vietā un nevietā. Izsaukmes vārdu semantiskās grupas un ekspresīvās funkcijas.	4	8	0	0
Kopā:	24	60	0	0

Sasniedzamie studiju rezultāti un to vērtēšana

Sasniedzamie studiju rezultāti	Rezultātu vērtēšanas metodes
ZINĀŠANAS * Zina stilistikas kā valodniecības apakšnozares funkcionālos un ekspresīvos izteiksmes līdzekļus. * Pārzina vārddarināšanas paņēmienus un līdzekļus, kā arī morfoloģijas gramatiskās kategorijas, lai spētu tās izmantot kā stilistikas potenciālu. * Spēj atpazīt morfostilistikas jēdzienu un terminu lietojumu teorētiskajā un pētnieciskajā literatūrā.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240, vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Līdzdalība lekcijās un praktiskajās nodarbībās. * Pārbaudes darbs. * Sekmīgi nokārtots rakstveida eksāmens (4–10 balles): 1) ir notikusi zināšanu papildināšana par stilistiku kā valodniecības un literatūrzinātnes saskarnozari un par morfoloģijas kategorijām kā stilistisko potenciālu; 2) ir attīstīta prasme izvēlēties un lietot atbilstošus morfostilistiskos elementus mutvārdos un rakstveidā dažādas stilistikas tekstos; 3) ir notikusi valodas lietojuma kompetences pilnveide, analizējot morfostilistikas iespējas papildinformācijas un ekspresijas izteikšanā.
PRASMES * Prot izmantot un pielāgot teorētiskajā literatūrā aprakstītos morfostilistikas lietojuma gadījumus mērķtiecīgai sava teksta veidošanai. * Izprot morfēmu, gramatisko formu un vārddarināšanas paņēmienus un līdzekļu lietojuma panāktos stilistiskos efektus dažāda veida, tipa un žanra tekstos. * Saskata un spēj profesionāli izvērtēt morfostilistikas iezīmes daiļdarba valodas analīzē.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240, vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Līdzdalība lekcijās un praktiskajās nodarbībās. * Pārbaudes darbs. * Sekmīgi nokārtots rakstveida eksāmens (4–10 balles): 1) ir notikusi zināšanu papildināšana par stilistiku kā valodniecības un literatūrzinātnes saskarnozari un par morfoloģijas kategorijām kā stilistisko potenciālu; 2) ir attīstīta prasme izvēlēties un lietot atbilstošus morfostilistiskos elementus mutvārdos un rakstveidā dažādas stilistikas tekstos; 3) ir notikusi valodas lietojuma kompetences pilnveide, analizējot morfostilistikas iespējas papildinformācijas un ekspresijas izteikšanā.

KOMPETENCE * Spēj argumentēti vērtēt un kritiski analizēt dažādu vārdšķiru un vārdformu lietojumu atšķirīgos funkcionālajos un ekspresīvajos valodas paveidos. * Spēj profesionāli diskutēt par atšķirīgu morfostilistikas elementu piemērotību konkrētas papildinformācijas vai ekspresijas izteikšanai. * Spēj radoši veidot okazonālismus, potenciālistiskus, jaunvārdus atbilstoši saziņas situācijai vai profesionālajai darbībai.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240, vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Līdzdalība lekcijās un praktiskajās nodarbībās. * Pārbaudes darbs. * Sekmīgi nokārtots rakstveida eksāmens (4–10 balles): 1) ir notikusi zināšanu papildināšana par stilistiku kā valodniecības un literatūrzinātnes saskarnozari un par morfoloģijas kategorijām kā stilistisko potenciālu; 2) ir attīstīta prasme izvēlēties un lietot atbilstošus morfostilistiskos elementus mutvārdos un rakstveidā dažādas stilistikas tekstos; 3) ir notikusi valodas lietojuma kompetences pilnveide, analizējot morfostilistikas iespējas papildinformācijas un ekspresijas izteikšanā.
---	---

Studiju rezultātu vērtēšanas kritēriji

Kritērijs	% no kopējā vērtējuma
Līdzdalība lekcijās un praktiskajās nodarbībās	20
Pārbaudes darbs	40
Eksāmens	40
Kopā:	100

Studiju kursa plānojums

Daļa	KP	Stundas			Pārbaudījumi		
		Lekcijas	Prakt d.	Laborat	Ieskaite	Eksām.	Darbs
1.	3.0	12.0	12.0	0.0		*	